

ІНТЕГРАТИВНИЙ ТА ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПІДХІД ЯК ЕЛЕМЕНТИ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА США

Професійна підготовка музичних терапевтів є складовою частиною системи вищої професійної освіти Європи та США, яка потребує системного вивчення. Ключовою частиною кожного дослідження є виділення методологічних підходів до його проведення, основних концептуальних ідей. Як було вже доведено, різноманіття розуміння терміну “музична терапія” пояснюється різними підходами до її визначення, таким чином, виокремлення методологічних підходів є необхідною умовою проведення наукових пошуків. Методологічні підходи розкривають базові теоретичні положення, на які спирається здобувач у процесі розкриття теоретичних основ досліджуваної проблеми, отже їх визначення є першорядним у процесі проведення експериментальної роботи.

У статті проаналізовано інтегративний та дослідницький підходи, які є важливими елементами методологічної підготовки фахівців мистецького спрямування для застосування музичної терапії у професійній діяльності в країнах Європи та США. Розглянуто кожен з цих підходів окремо: 1. Інтегративний підхід: Інтегративна практика орієнтується на злиття різних теорій, методів та підходів у музичній терапії з метою створення комплексної та індивідуалізованої програми для кожного клієнта. Фахівці мистецького спрямування повинні бути здатні інтегрувати різні музичні техніки, теорії і методи з метою досягнення найкращих результатів у роботі з клієнтами. Це може включати в себе використання музичних інструментів, вокалу, імпровізації, композиції, ритму та руху. 2. Дослідницький підхід: Дослідження в музичній терапії є важливою складовою підготовки фахівців. Фахівці мають бути здатні проводити наукові дослідження, аналізувати дані та оцінювати ефективність музичної терапії. Цей підхід допомагає фахівцям розвивати критичне мислення, використовувати евіденційну базу та адаптувати свою практику на основі нових наукових відкриттів.

Ключові слова: методологія, принципи, методи, мистецька підготовка, музична терапія, інтегративний, дослідницький.

Використання методології забезпечує більш структурований підхід до дослідження або розробки освітньої програми, що дозволяє досягнути більш точних та надійних результатів, а також зменшити час, необхідний для виконання проекту. Крім того, методологія допомагає визначити кращі практики та стандарти, що мають застосовуватися в певній галузі знань.

Дослідження методологічних підходів підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії важливо з кількох причин:

– музика використовується як засіб психотерапії для лікування різних психічних та фізичних захворювань, таких як депресія, тривожність, біль, травми та інші. Однак, для ефективного використання музики як засобу психотерапії потрібні висококваліфіковані митці, які мають певну підготовку та розуміють, як використовувати музику для лікування. Тому вивчення методологічних підходів підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії може сприяти покращенню якості цієї форми терапії та забезпеченню безпеки пацієнтів;

– розуміння методології підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії може допомогти покращити відповідність підготовки та підвищити рівень їхньої кваліфікації. Це може допомогти збільшити популярність музичної терапії, забезпечивши доступ до неї більшої кількості людей;

– дослідження методології підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії може допомогти встановити стандарти в цій галузі та забезпечити більш однорідний підхід до їхньої підготовки.

Порівняння методологічних підходів підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії в різних країнах світу є важливим для кількох причин.

По-перше, різні країни можуть мати різні традиції та підходи до музики та терапії. Наприклад, в одній країні можуть бути більш розвинені традиційні методи психотерапії, тоді як в іншій країні можуть переважати більш сучасні методи. Порівняння різних методологій може допомогти виявити найбільш ефективні підходи та методи, які можуть бути використані в майбутньому.

По-друге, дослідження методологічних підходів підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії в різних країнах може допомогти встановити міжнародні стандарти та рекомендації.

По-третє, порівняння методологічних підходів підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії в різних країнах може допомогти виявити проблеми та перешкоди, які можуть виникнути при впровадженні цієї форми терапії в різних культурних та соціальних контекстах. Це може допомогти забезпечити більш ефективну підготовку та впровадження музичної терапії в різних країнах світу.

Музична терапія є досить розвиненою галуззю в США та Європі, і підготовка музичних терапевтів відрізняється в цих регіонах.

У США, музичні терапевти отримують ступінь бакалавра, магістра або доктора філософії в музичній терапії в університетах, які пропонують таку програму. Бакалаврська програма зазвичай займає чотири роки, магістерська – два роки, а докторська програма зазвичай займає чотири-п'ять років [6]. Під час навчання студенти вивчають теоретичні та практичні аспекти музичної терапії, включаючи основи психології, музичну теорію та техніки музичної терапії для різних популяційних груп, таких як діти з аутизмом, люди з деменцією та інші.

У Європі, підготовка музичних терапевтів може відрізнятися залежно від країни, але загалом підготовка музичних терапевтів відбувається на магістерському рівні, який зазвичай триває два роки. Студенти вивчають теорію та практичні навички музичної терапії, а також здійснюють практичну роботу з клієнтами на різних етапах навчання [5]. Навчання може здійснюватися в університетах або у спеціалізованих навчальних закладах, які спеціалізуються на музичній терапії. У обох регіонах підготовка музичних терапевтів включає у себе багато практичних компонентів, таких як стажування та практикуми.

Інтегративний підхід в підготовці музичних терапевтів в США передбачає комбінування різних технік і методів, включаючи музичні, психологічні, медичні та інші підходи. Цей підхід базується на ідеї, що різні методи можуть доповнювати один одного та взаємодіяти між собою для досягнення максимального результату в роботі з клієнтами [1]. Наприклад, у навчальному процесі музичні терапевти можуть вивчати психологію, біологію, музику та інші предмети, що допомагають їм отримати глибокі знання в області психології, фізіології та музики.

Цей підхід також включає в себе використання різних форматів терапевтичної практики, включаючи індивідуальну та групову терапію, роботу з сім'ями та рідними, а також з медичними та психіатричними установами. Такий підхід дозволяє майбутнім музичним терапевтам підібрати оптимальний метод роботи з кожним клієнтом окремо, в залежності від його потреб та особливостей.

Інтегративний підхід до підготовки музичних терапевтів в США включає в себе використання різних методів та технік з метою створення програм, що враховують потреби різних груп клієнтів. Основним принципом цього підходу є інтеграція різних підходів до музичної терапії, таких як рецептивний, активний, реактивний та інтерактивний.

Основними компонентами інтегративного підходу є:

- глибоке розуміння музичних процесів і музичної терапії: музичні терапевти повинні мати глибокі знання в галузі музики та її впливу на психіку людини, а також розуміти принципи роботи музичної терапії і її ефективність для різних груп пацієнтів;

- підготовка в різних дисциплінах: програми підготовки музичних терапевтів включають в себе дисципліни з психології, педагогіки, музики, музичної терапії та інших суміжних галузей, що дозволяє створити повну та багатогранну підготовку музичних терапевтів;

- індивідуальний підхід: інтегративний підхід в музичній терапії передбачає розробку індивідуальної програми для кожного клієнта залежно від його потреб та особливостей, що дозволяє досягти кращих результатів у лікуванні;

- посилення взаємодії з іншими фахівцями: музичні терапевти працюють у команді з іншими фахівцями, такими як психологи, педагоги, лікарі та інші спеціалісти, що дозволяє розширити можливості терапевтичної дії та досягти більш ефективних результатів [1].

Інтегративний підхід в підготовці музичних терапевтів є ефективним, оскільки він поєднує різні теорії і методики, що дає можливість використовувати більш широкий спектр терапевтичних інтервенцій. Дослідження підтверджують ефективність інтегративного підходу в музичній терапії.

Наприклад, одне з досліджень проведено К. Меган з колегами році в Університеті Нью-Йорка показало, що студенти музичної терапії, які отримували інтегровану програму навчання, були більш готовими до професійної практики та володіли більш широким спектром терапевтичних інтервенцій, порівняно зі студентами, які отримували традиційну підготовку [11, с. 311].

Інше дослідження, проведене П. Керном в 2013 році, показало, що інтегрований курс музичної терапії допоміг студентам краще розуміти, як застосовувати різні теорії і підходи в роботі з клієнтами, що в свою чергу сприяло покращенню результатів терапії [7, с. 295-296].

Крім того, інтегративний підхід забезпечує збільшення професійної компетентності музичних терапевтів, що є ключовим фактором їх ефективної практики. Дослідження, проведені університетами Нью-Йорка та Джорджтаунського університету, показали, що інтегрований курс музичної терапії підвищує рівень знань та навичок студентів, що є важливим фактором успішної практики [11, с. 315].

Підготовка фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії з використанням інтегративного підходу в Європі також передбачає поглиблене вивчення музичної терапії та її методів, а також знання основних психологічних та медичних аспектів цієї галузі.

Одним з основних організаторів підготовки музикотерапевтів в Європі є Європейська федерація музичної терапії (European Music Therapy Confederation, EMTС), яка об'єднує національні організації музичної терапії в різних країнах Європи. Підготовка музикотерапевтів в Європі зазвичай базується на вищій освіті в галузі мистецтва або психології, а також на практичних заняттях з музичної терапії. Курси можуть включати практику з музичної терапії, яка проводиться під наглядом досвідчених музикотерапевтів, а також теоретичні заняття з психології та медицини, спеціальні семінари та тренінги [5].

Основні компетенції музикотерапевта в Європі включають знання музичної теорії та практичні навички, знання та розуміння психологічних та медичних проблем пацієнтів, здатність до співпраці з іншими фахівцями у межах інтегративного підходу, а також дотримання етичних норм. В окремих країнах Європи, наприклад, в Німеччині, може бути обов'язковим отримання ліцензії для практикування музичної терапії. Одним з можливих варіантів отримання ліцензії може бути здобуття вищої освіти з музичної терапії на рівні магістра або доктора наук, а також успішне складання письмового та практичного екзаменів [9, с. 231].

У Європі також існують різні підходи до музичної терапії, які можуть варіюватися в залежності від країни та регіону. Наприклад, в Швейцарії використовується в основному рецептивний підхід, тобто пацієнти прослуховують музику, яка спеціально відібрана для їх потреб, а у Франції та Італії більше застосовують імпровізацію та використання музики як засобу виразності та комунікації [5].

У більшості країн Європи музикотерапія може застосовуватись в різних сферах, включаючи психіатрію, неврологію, реабілітацію та педіатрію. Тому, підготовка музикотерапевтів в Європі може бути спрямована на надання фахівцям певних знань та навичок, щоб вони могли працювати в різних контекстах та з різними групами пацієнтів.

Загалом, особливості підготовки музикотерапевтів в Європі можуть різнитися в залежності від країни та регіону, але загальна **мета полягає** в тому, щоб забезпечити високий рівень кваліфікації фахівців, які можуть застосовувати музичну терапію з використанням інтегративного підходу для поліпшення фізичного та психологічного стану

Дослідницький підхід до підготовки музичних терапевтів в Європі та США базується на наукових дослідженнях у галузі музичної терапії та музикології. Цей підхід передбачає використання методів наукового дослідження, щоб розуміти і вивчати різні аспекти музичної терапії та її вплив на пацієнтів. Під час підготовки музичних терапевтів в США велика увага приділяється проведенню наукових досліджень, що дозволяє розвивати нові техніки та методи музичної терапії. Музичні терапевти вивчають різні аспекти музики, її вплив на людей з різними захворюваннями та проблемами здоров'я, а також вивчають різні методики терапії, що ґрунтуються на наукових дослідженнях.

Дослідницький підхід до підготовки музичних терапевтів включає в себе такі етапи:

1. Проведення досліджень в галузі музичної терапії та музикології.
2. Аналіз даних та розробка нових методів терапії на основі результатів досліджень.
3. Практична перевірка нових методів на різних групах пацієнтів.
4. Оцінка ефективності нових методів терапії та їх впровадження в практику музичних терапевтів [14, с. 176-180].

В США дослідницький підхід до підготовки музичних терапевтів використовується в багатьох університетах. Найбільш відомі програми підготовки музичних терапевтів з дослідницькою складовою розглядаються нижче:

Університет Леслі в Кембриджі, штат Массачусетс. Цей університет пропонує програму бакалаврської підготовки музичної терапії, яка базується на дослідницькому підході. Програма включає в себе курси з музикології, психології та наукових досліджень [10]. Університет Нью-Йорка, штат Нью-Йорк. Цей університет має відому програму магістерської підготовки музичної терапії, що базується на дослідницькому підході. Програма включає в себе курси з наукових досліджень, музикології та практичної підготовки [12]. Університет Огайо, штат Огайо. Цей університет пропонує бакалаврську та магістерську програми підготовки музичної терапії з дослідницькою складовою. Програми включають в себе курси з наукових досліджень, музикології та практичної підготовки [13].

Основні ідеї дослідницького методу включають:

1. Активне використання наукових методів дослідження: студентам надається можливість навчитися використовувати різні методи дослідження для вивчення ефективності музичної терапії, її впливу на різні категорії людей, а також її взаємодії з іншими видами терапії.

2. Розуміння наукових основ музичної терапії: студенти навчаються розуміти основні наукові концепції музичної терапії, такі як психологічні, біологічні та музикотерапевтичні теорії. Це дозволяє їм більш глибоко розуміти роль музики в лікуванні різних захворювань та станів.

3. Розвиток дослідницьких навичок: студенти отримують можливість розвивати власні дослідницькі навички, в тому числі планування та виконання досліджень, аналіз результатів, написання звітів та презентацій досліджень.

4. Взаємодія з практикою: студенти під час навчання мають можливість здійснювати практичну роботу з пацієнтами, що дозволяє їм відчувати реальний вплив музичної терапії на пацієнтів. Така взаємодія допомагає студентам отримати практичний досвід та збагатити свої знання на основі реальних випадків.

5. Розвиток критичного мислення: студенти навчаються критично оцінювати наукові дослідження, що відносяться до музичної терапії, і розуміти, як ці дослідження впливають на практику музичної терапії. Це допомагає студентам зрозуміти, як використовувати наукові дослідження для вирішення реальних проблем у практиці музичної терапії.

6. Співпраця з іншими спеціалістами: студенти навчаються співпрацювати з іншими спеціалістами, такими як психологи, лікарі та соціальні працівники, для розробки та здійснення ефективних планів

лікування. Це дозволяє студентам розуміти важливість досліджень у музичній терапії та сприяє підвищенню якості надання музичної терапії.

7. Фокус на індивідуальності та диференціації: дослідницький підхід підкреслює важливість індивідуального підходу до пацієнтів та розуміння унікальності кожного випадку музичної терапії. Студенти навчаються адаптувати методи та підходи до конкретного пацієнта з урахуванням його потреб та можливостей.

8. Постійна оцінка та вдосконалення: дослідницький підхід підкреслює важливість постійної оцінки та вдосконалення методів музичної терапії на основі досліджень та практичного досвіду. Студенти навчаються оцінювати ефективність своєї роботи та вносити вдосконалення на основі отриманих результатів [3, с. 92].

Ці ідеї спрямовані на підготовку музичних терапевтів, які мають глибоке розуміння теоретичних основ музичної терапії та вміють застосовувати наукові методи дослідження для покращення своєї роботи та досягнення кращих результатів у лікуванні різних захворювань та станів.

Дослідження ефективності дослідницького методу при підготовці музичних терапевтів в США досить обмежені і мають деякі суперечливі результати.

Робота С. Кіма вказує на те, що розробка більш чітких стандартів та програм викладання музичної терапії може бути корисною для підвищення якості підготовки музичних терапевтів [8, с. 229]. Також, дослідження Л. Бунта показали, що дослідницький підхід до підготовки музичних терапевтів в США може забезпечити потрібні знання та навички для розвитку музичної терапії як науки та професії [4, с. 149].

За даними American Music Therapy Association, більшість університетів в США, що пропонують програми з музичної терапії, використовують дослідницький підхід у своїй навчальній програмі [2]. Це свідчить про визнання ефективності цього методу в підготовці музичних терапевтів в США.

Отже, дослідницький метод підготовки музичних терапевтів в США показав свою ефективність в практиці та отримав підтримку у багатьох університетах США, які пропонують програми з музичної терапії.

Підготовка музичних терапевтів з використанням дослідницького методу в Європі є досить складним та багатограним процесом. Основною метою такої підготовки є забезпечення майбутніх музичних терапевтів необхідними знаннями та навичками для здійснення якісних досліджень у сфері музичної терапії та забезпечення розвитку цієї науки.

Використана література:

1. American Music Therapy Association. AMTA approved music therapy programs. URL: <https://www.musictherapy.org/careers> (retrieved at 30.04.2023)
2. American Music Therapy Association. AMTA education and clinical training. URL: <https://www.musictherapy.org/about> (retrieved at 30.04.2023).
3. Baines S. The role of culture in music and medicine: Considerations to enhance health. *Music and Medicine*, 2016. № 8(3). p. 91-95.
4. Bunt L., Stige B. *Music therapy: An art beyond words*. Routledge, 2014. p. 266.
5. European Music Therapy Confederation. Education and training. URL: <https://emtc-eu.com/training/> (retrieved at 30.04.2023).
6. Fessenden J.W. *Autistic Musicality: History, Theory, and Two Case Studies* (Doctoral dissertation, State University of New York at Stony Brook). 2020.
7. Kern P., Rivera N.R., Chandler A., Humpal M. Music therapy services for individuals with autism spectrum disorder: a survey of clinical practices and training needs. *J Music Ther.* 2013. № 50(4). p. 274-303.
8. Kim S.A. Historical and contemporary perspectives on the development of analytical music therapy training. *Nordic Journal of Music Therapy*. 2021. № 30(3). p. 219-237.
9. Kim S. A. Historical and contemporary perspectives on the development of analytical music therapy training. *Nordic Journal of Music Therapy*. 2021. № 30(3). p. 219-237.
10. Lesley University. (n.d.). Undergraduate Program. Lesley University. URL: <https://lesley.edu/academics/graduate/clinical-mental-health-counseling-music-therapy> (retrieved at 30.04.2023).
11. Masko M.K., *Music Therapy and Spiritual Care in End-of-Life: A Qualitative Inquiry into Ethics and Training Issues Identified by Chaplains and Music Therapists*, *Journal of Music Therapy*. 2016. №53(4). p. 309-335.
12. New York University. (n.d.). Graduate Program. NYU Steinhardt. URL: <https://steinhardt.nyu.edu/degree/phd-music-education-specialization-music-therapy> (retrieved at 30.04.2023).
13. Ohio University. (n.d.). Music Therapy Program. Ohio University. URL: <https://www.ohio.edu/fine-arts/music/undergraduate-programs/bachelors/therapy> (retrieved at 30.04.2023).
14. Wigram, T., Saperston, B. & West, R. (Eds.). *The art and science of music therapy: A handbook*. Routledge, 1996. 483 p.

References:

1. American Music Therapy Association. AMTA approved music therapy programs. URL: <https://www.musictherapy.org/careers> (retrieved at 30.04.2023)
2. American Music Therapy Association. AMTA education and clinical training. URL: <https://www.musictherapy.org/about> (retrieved at 30.04.2023).
3. Baines S. The role of culture in music and medicine: Considerations to enhance health. *Music and Medicine*, 2016. № 8(3). p. 91-95.
4. Bunt L., Stige B. *Music therapy: An art beyond words*. Routledge, 2014. p. 266.
5. European Music Therapy Confederation. Education and training. URL: <https://emtc-eu.com/training/> (retrieved at 30.04.2023).

6. Fessenden J.W. Autistic Musicality: History, Theory, and Two Case Studies (Doctoral dissertation, State University of New York at Stony Brook). 2020.
7. Kern P., Rivera N.R., Chandler A., Humpal M. Music therapy services for individuals with autism spectrum disorder: a survey of clinical practices and training needs. *J Music Ther.* 2013. № 50(4). p. 274-303.
8. Kim S.A. Historical and contemporary perspectives on the development of analytical music therapy training. *Nordic Journal of Music Therapy.* 2021. № 30(3). p. 219-237.
9. Kim S. A. Historical and contemporary perspectives on the development of analytical music therapy training. *Nordic Journal of Music Therapy.* 2021. № 30(3). p. 219-237.
10. Lesley University. (n.d.). Undergraduate Program. Lesley University. URL: <https://lesley.edu/academics/graduate/clinical-mental-health-counseling-music-therapy> (retrieved at 30.04.2023).
11. Masko M.K., Music Therapy and Spiritual Care in End-of-Life: A Qualitative Inquiry into Ethics and Training Issues Identified by Chaplains and Music Therapists, *Journal of Music Therapy.* 2016. №53(4). p. 309-335.
12. New York University. (n.d.). Graduate Program. NYU Steinhardt. URL: <https://steinhardt.nyu.edu/degree/phd-music-education-specialization-music-therapy> (retrieved at 30.04.2023).
13. Ohio University. (n.d.). Music Therapy Program. Ohio University. URL: <https://www.ohio.edu/fine-arts/music/undergraduate-programs/bachelors/therapy> (retrieved at 30.04.2023).
14. Wigram, T., Saperston, B. & West, R. (Eds.). *The art and science of music therapy: A handbook.* Routledge, 1996. 483 p.

Dobrovolska R. Integrative and research approach of methodological training of art direction specialist for the application of music therapy in professional activities in the country of Europe and the USA

Professional training of music therapists is an integral part of the system of higher professional education in Europe and the USA, which requires systematic study. The key part of each study is the selection of methodological approaches to its conduct, the main conceptual ideas. As it has already been proven, the diversity of understanding of the term "music therapy" is explained by different approaches to its definition, thus, the separation of methodological approaches is a necessary condition for conducting scientific research. Methodological approaches reveal the basic theoretical propositions on which the acquirer relies in the process of revealing the theoretical foundations of the researched problem, therefore their definition is paramount in the process of conducting experimental work.

The article analyzes integrative and research approaches, which are important elements of the methodological training of artistic specialists for the use of music therapy in professional activities in Europe and the USA. Each of these approaches is considered separately: 1. Integrative approach: Integrative practice focuses on merging different theories, methods and approaches in music therapy in order to create a comprehensive and individualized program for each client. Specialists in artistic direction should be able to integrate various musical techniques, theories and methods in order to achieve the best results in working with clients. This may include the use of musical instruments, vocals, improvisation, composition, rhythm and movement. 2. Research approach: Research in music therapy is an important component of specialist training. Professionals must be able to conduct scientific research, analyze data, and evaluate the effectiveness of music therapy. This approach helps professionals develop critical thinking, use the evidence base, and adapt their practice based on new scientific discoveries.

Key words: *methodology, principles, methods, artistic training, music therapy, integrative, research.*

УДК 378.042:78(045)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.93.10>

Жога Р. А.

**МОДЕЛЬ ПРОЄКТУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Стаття присвячена аналізу різних визначень суті та змісту понять моделювання, педагогічне моделювання, виокремлено найбільш значущі підходи до їхнього трактування. В результаті вивчення наукової літератури обґрунтовано висновок, що модель освітнього середовища закладу вищої освіти є штучно створеним знаковим образом об'єкта, що відтворює взаємозв'язки між його підсистемами та має зворотні зв'язки для коригування мети. Узагальнено основні вимоги до проєктування персонального освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без початкової музичної освіти. Акцентовано на недостатності теоретико-методологічних знань щодо моделювання освітніх середовищ у музично-педагогічних закладах вищої освіти. Встановлено, що існує суперечність між рівнем вивченості моделювання структури освітнього середовища взагалі та недостатнім рівнем його вивченості у професійній підготовці вчителів музичного мистецтва зокрема.

У статті відмічено, що модель освітнього середовища також є педагогічною системою, що відтворює реальну систему професійної підготовки майбутніх фахівців. Встановлено, що основними характеристиками створеної моделі є її цілісність, цілеспрямованість, нейтральність, абстрагування від сторонніх деталей і параметрів.

Запропоновано модель персонального освітнього середовища професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва та представлено її у вигляді трьох блоків: методологічно-цільового, змістовно-діяльнісного та діагностично-коригувального. Вказано припущення, що результатом проєктування персонального освітнього середовища